

İttihatçılık: Doğuş

Süleyman Tekir

İstanbul, Kronik Kitap, 2023, 235 sayfa, ISBN: 978-625-6774-04-9.

Furkan UÇAR*

Yazar Süleyman Tekir, 2008 yılında Kafkas Üniversitesi Tarih Bölümünden mezun olmuştur. Aynı üniversitede 2010 yılında yüksek lisans yapmıştır. Yine aynı üniversitede “I. Dünya Savaşı Kafkas Cephesi’nde Türk-Rus mücadelesi” adlı çalışması ile 2015 yılında doktora eğitimini tamamlamıştır. 2020 yılında doçent olan Tekir, 2017’den itibaren Sinop Üniversitesi Tarih Bölümünde görev yapmaktadır. Yazarın daha çok ilgilendiği konular I ve II. Dünya Savaşları, Kafkas Cephesi, Teşkilat-ı Mahsusa’nın faaliyetleri, İttihat ve Terakki’dir.

Kitapta genel olarak, Osmanlı Devleti’nin II. Meşrutiyet’i ilan ettiği 1908 yılına kadar İttihat ve Terakki Cemiyetinin faaliyetleri ve cemiyetin en önemli sekiz isminin yine o yıla kadar olan faaliyetleri anlatılmaktadır. En başta İttihat ve Terakki’ye nasıl üye olunduğunu anlatan yazar, daha sonra İttihat ve Terakki armasından bahsederek, asıl konu olan sekiz kişinin kısa biyografisine geçmiştir.

Kitapta ilk olarak Ahmet Rıza Bey’in 1908 yılına kadar yaptıkları anlatılmıştır. İttihat ve Terakki’nin en önemli düşünce adamlarından olan ve uzun yıllarını Paris’te geçiren Ahmet Rıza Bey’in yurt dışında yaşadığı zorluklara ve yine yurt dışındaki faaliyetlerine kitapta ayrıntılı bir şekilde yer verilmiştir. Tabii İttihat ve Terakki’nin gelişimi de Ahmet Rıza Bey’in biyografisinin yanı sıra anlatılmaya çalışılmıştır.

İttihat ve Terakki’nin en önemli adamlarından olan Doktor Nazım Bey’in hayatı, teşkilatçı kişiliği ve özellikle İzmir’deki faaliyetleri âdeta bir roman havasında okuyucuya aktarılmıştır. Burada kişilerin hayatının bilinen kısmından çok bilinmeyen ve dikkat çeken kısımlarına değinilmiştir.

Doktor Nazım Bey’in ardından, yine bir doktor olan, İttihat ve Terakki’yi tekrar bir çatı altında toplayan Doktor Bahaeddin Şakir Bey’in hayatı anlatılmıştır. Bahaeddin Şakir Bey’in kronolojik hayatı değil de onun

* Lisans Öğrencisi, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Tarih Bölümü, İstanbul, furkan.ucar@stu.fsm.edu.tr

aşk hikâyesi, Şehzade Yusuf İzzettin Efendi ile ilişkileri, sürgün hayatı çok sade ve akıcı bir üslupla anlatılmıştır. Özellikle Bahaeddin Şakir Bey'in sürgüne gittiği Erzincan'dan maceralı kaçıışı, okuyucuyu olaylara dâhil edecek şekilde aktarılmıştır.

İttihat ve Terakki'nin resmî olmasa da lideri konumunda olan ve Osmanlı Hürriyet Cemiyetinin kurucusu olan Talat Paşa'nın hayatı da kitapta kendine yer bulmuştur. Yine burada daha çok Talat Paşa'nın Osmanlı Hürriyet Cemiyetini kurma süreci ve kendisinin yaşadığı zorluklar detaylı bir şekilde anlatılmıştır. Talat Paşa'nın hayatı anlatılırken, onun mason locasına girişi üzerinde de durularak, önemli ve çok merak edilen bir sorunun cevabı verilmiştir.

Talat Paşa'dan sonra ekanim-i selase'nin diğer iki adamı olan Enver ve Cemal Paşaların hayatından bahsedilmiştir. Enver Paşa'nın hayatı anlatılırken, onun İttihat ve Terakki'ye girme ve cemiyetin Manastır şubesini kurma süreci detaylı bir şekilde aktarılmıştır. Daha sonra onun dağa çıkarak meşrutiyetin ilan edilmesinde önemli bir faktör olduğuna da kitapta fazlaca yer verilmiştir.

Enver Paşa'dan sonra Cemal Paşa'nın hayatının önemli kısımlarına da değinilmiştir. Burada yine, herkes tarafından bilinmeyen bazı bilgilere temas edilmiştir. Bunlardan biri, Paşa'nın ilk evliliğinde hem eşini hem de yeni doğan çocuğunu kaybettiğidir.

Cemal Paşa'nın İttihat ve Terakki Cemiyetine girişi ve cemiyete bakış açısı da anlatıldıktan sonra, Cumhuriyet'imizin kurucusu Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün 1908 yılına kadar olan yaşamı ele alınmıştır. Mustafa Kemal'in düşünce yapısı ile İttihat ve Terakki'ye girmeden önce kendisinin bir cemiyet kurması üzerinde durulmuştur. Üzerinde uzunca durulan bir başka husus da Mustafa Kemal Atatürk'ün İttihat ve Terakki içerisinde nasıl gözden düştüğü konusudur. Yani Mustafa Kemal'in muhalif görüşleri ve fikirleri de kitabın içinde yer tutmuştur.

Kitapta hayatı anlatılan son kişi de İttihat ve Terakki'nin önemli hatiplerinden olan ve Mustafa Kemal'in fikir dünyasını oldukça etkileyen Ömer Naci Bey'dir. Burada Ömer Naci Bey'in hitabet yeteneğinden ve onun okul hayatında yaşadıklarından bahsedilmekle beraber, Mustafa Kemal Atatürk ile yaşadıkları da aktarılmıştır. Ömer Naci Bey'in de özellikle yurt dışına çıktıktan sonraki hayatı ve İran'a gidip orada yaptıkları ayrıntılı şekilde okuyucuya sunulmuştur. Böylece toplam sekiz kişiyle ilgili, 1908 yılına kadar olan, kısa ama önemli ayrıntılara değinilmiş, bu kişilerin hayat hikâyelerine yer verilmiştir.

Kitapta yer bulan biyografiler âdeta hikâye üslubunda okuyucuya aktarılmıştır. Burada özellikle zikredilmesi gereken husus, ağdalı ve süslü cümleler kurulmayarak herkesin okuyabilmesinin amaçlandığıdır. Kitabın her seviyeden insana hitap etmesi önemli bir husustur. İttihat ve Terakki Cemiyetine meraklı olanların veya kitapta biyografisi yer alan sekiz kişiden herhangi birine muhabbet besleyenlerin bu kitabı okuyarak fikirlerinin zenginleşmesi mümkün olacaktır. Kitaptaki bazı bilgilerin tekrar ediyor olması, konu hakkında bilgi sahibi olmak isteyenlerin hafızalarında bilgilerin kalıcı olmasını sağlayacaktır. Bununla beraber, tekrar eden bilgilerin okurları sıkma ihtimali de göz ardı edilemeyecek bir husustur.

Kitap, özellikle kaynaklar açısından oldukça zengin bir görüntü sergilemektedir. Neredeyse her sayfasında dipnotlar kullanılmış ve sonunda uzun bir kaynakçaya yer verilmiştir. Elbette dipnot ve kaynakça kullanılan

tüm kitapların güvenilir olduğu söylenemez. Burada önemli olan husus, kullanılan kaynakların geçerliliğidir. İncelediğimiz kitabın daha çok birincil kaynaklardan ve arşiv kaynaklarından oluştuğu görölmektedir. Özellikle birçok arşiv belgesi, gazete ve dönemin anıları dipnotlarda yer bulmuştur. Bunların dışında, ikincil kaynaklar da daha çok kült eserlerden oluşmaktadır. Dolayısıyla kitabın zengin ve güvenilir bir kaynakçası olduğunu söylemek mümkündür. Kitapta ayrıca, hayatı anlatılan herkesin resmi verilmiştir ve bu da kişilerin akılda kalmasını sağlayacak bir yöntemdir. Netice olarak, gayet güvenilir ve sade bir anlatım biçimine sahip olan bu kitabı İttihat ve Terakki meraklılarının, II. Abdülhamid dönemi hakkında bilgi edinmek isteyenlerin ve Osmanlı'da hürriyet kavramını merak edenlerin kesinlikle olarak okuması gerektiğini söylemek gerekir.